

Inhoud

- 7 Kaarten & plattegronden
- 9 Woord vooraf

1 11 Kennismaken met Bolivia

- 12 Twee hoofdsteden
- 13 Geografische verscheidenheid
- 14 Flora en fauna
- 17 Politieke situatie
- 18 Indianen, mestiezen en blanken
- 19 Economische ontwikkelingen
- 25 Sociale situatie

2 29 Geschiedenis in een notendop

- 30 Oorspronkelijke bevolking
- 30 Cultuur van de Tiwanaku
- 32 Colla en Aymara
- 33 Incarijk
- 34 Komst van de Spanjaarden
- 35 Indiaanse opstanden
- 35 Verzet van de criollos
- 36 Oorlogen
- 38 Revoluties en staatsgrepen
- 40 De laatste jaren
- 42 Actuele situatie

3 47 Cultuur

- 48 Talen, geloof en bijgeloof
- 49 Bolhoeden en polleras
- 51 Inheemse klanken
- 51 Dansen met een verhaal
- 53 Een gevarieerde keuken
- 58 Media en persvrijheid
- 59 Literatuur in beperkte kring
- 60 Film en engagement
- 61 Schilderkunst

- 63 Sport

4 67 La Paz

- 68 La Paz en El Alto
- 69 Geschiedenis
- 70 Bevolking
- 71 Musea
- 76 Wandelen door de stad
- 81 El Alto
- 83 Ten noorden en noordoosten van La Paz
- 89 Ten noordwesten van La Paz
- 90 Ten zuiden van La Paz

5 97 Titicacameer

- 98 Twee delen
- 99 Copacabana
- 102 Cerro Calvario
- 103 Isla del Sol
- 103 Isla de la Luna
- 103 Tiwanaku

6 111 Vanuit La Paz naar het zuiden

- 112 Oruro
- 116 Omgeving van Oruro
- 120 Uyuni
- 123 Excursies vanuit Uyuni
- 129 Verder naar het zuidwesten

7 139 Potosí en omgeving

- 140 De Spaanse invasie
- 142 Centrum
- 147 Bezoek aan een mijn
- 152 Tinkufestivals

- 8** **157 Sucre en omgeving**
158 Een aangename stad
158 Museo Casa de la Libertad
162 Musef
163 Museo de Arte Indígena ASUR
164 Wandelen door de stad
167 Dinosaurussen
167 Tarabuco
170 Andere uitstapjes in de omgeving

- 9** **175 Cochabamba en de regio
richting Santa Cruz**
176 Pleinen en koloniale gebouwen
182 Archeologische plaatsen rondom
Cochabamba
185 Naar Santa Cruz via de oude zui-
delijke route

- 10** **207 Santa Cruz en het oostelijk
laagland**
208 Een stad met problemen
212 Uitstapjes vanuit Santa Cruz
215 Tocht langs de Misiones
225 Pantanal
226 Parque Nacional Noel Kempff
Mercado

- 11** **233 Amazonegebied**
234 Belangrijke stadjes
234 Trinidad
237 Rondom Trinidad
239 La Ruta del Bufeo
241 San Ignacio de Moxos
243 Parque Nacional Madidi
243 Rurrenabaque
246 Rondom Rurrenabaque
248 Driehoek Riberalta–Guayara-
merín–Cachuela Esperanza
254 El Pando

- 12** **261 Tarija en het zuidoostelijk
Chacogebied**
262 Boliviaans Andalusië
263 Tarija
264 Rondom Tarija
269 Reserva Sama
269 Reserva Tariquia
270 Chaco

- i** **272 Algemene informatie**

- r** **282 Register**

Woord vooraf

Een van de aantrekkelijke kanten van Bolivia is dat dit land beschikt over een grote variëteit aan ecosystemen en landschappen. Zo stuit je als reiziger in het hoogland op overweldigende vulkanen en sneeuwtoppen, word je in het westen verrast door schitterende lagunes en zoutvlaktes, trek je in het zuiden en het oosten door deels woestijnachtig en deels vruchtbaar laagland, en tref je in het noorden van het land een boeiende flora en fauna aan in het tropische junglegebied. Die variëteit bestaat er ook in cultureel opzicht, want in Bolivia leven tal van inheemse bevolkingsgroepen, onder wie de Quechua's, Aymara's en Guaraní's. Verschillende archeologische vindplaatsen getuigen van het rijke verleden van deze volkeren. Daarnaast heeft het missieverleden van vooral het oostelijk deel van het land, waar de jezuïeten lange tijd verbleven hebben, zijn sporen nagelaten in de vorm van prachtige kerkjes en missiedorpen.

En dan zijn er de historische figuren, van wie de dramatische levensloop een bepaalde aantrekkingskracht uitoefent op het toerisme. Een van hen is de vrijheidsstrijder Che Guevara, die in Bolivia zijn laatste strijd streed, voordat hij er geëxecuteerd werd. Van een ander kaliber waren de veel gezochte maar sympathieke boeven Butch Cassidy en Sundance Kid, die net als Che door middel van geweld in Bolivia aan hun eind zijn gekomen. Veel plekken waar deze roemruchte personen verbleven hebben, kun je nog bezoeken.

Bolivia is geen kant-en-klaar toeristenland. Bolivia is een avontuur om te bereizen. Het vormt nog steeds een van de armste landen van Latijns-Amerika. Ondanks de grote economische kansen, zoals de export van gas uit het oostelijk deel van het land, van lithium van de zoutvlaktes en het landbouwproduct quinoa van de berghellingen van de Andes, is het land voorlopig nog niet uit de economische malaise. Maar de bevolking is hoopvol gestemd, en de gastvrijheid van de mensen is verrassend. Reizen door Bolivia is een spectaculaire ervaring.

Marja Kusters

Titicacameer

5

In het Andesgebied op de grens tussen Peru en Bolivia ligt het uitgestrekte Titicacameer, dat met een hoogte van 3810 m geldt als het hoogste bevaarbare meer ter wereld. De oppervlakte van het meer is enorm, in totaal zo'n 8340 km², ongeveer een vijfde van de oppervlakte van Nederland, een kwart van België. Het water in het meer is afkomstig van ongeveer 25 rivieren die vanuit de bergen in het meer uitmonden. Vanwege de verandering van het klimaat is het waterniveau niet constant, maar zakt het geleidelijk.

De belangrijkste eilanden in het meer zijn in het Peruaanse deel Taquile en Amantaní, in het Boliviaanse gebied Isla del Sol en Isla de la Luna. Verder is er een groot aantal drijvende eilanden, gemaakt van totora-riet en bewoond door de Uros-indianen. Deze bevolkingsgroep heeft ooit, net als andere indiaanse groepen, moeten vluchten voor de expansiedrift van de Inca's en toen zijn heil op het water gezocht. Alles op hun eilanden (40 in totaal) is gemaakt van riet: huizen en huisraad, scholen en ook hun boten. Om die reden vormen hun leefgemeenschappen een belangrijke toeristische attractie.

< Boven op de Cerro Calvario.

Titicameer

TWEE DELEN

Afgezien van de verdeling in twee nationaliteiten is het meer ook te verdelen in een groter en een kleiner deel, die worden verbonden door de Straat van Tiquina, die slechts een paar honderd meter breed is en een belangrijke oversteekplaats vormt voor het verkeer dat vanaf de oostkant naar de belangrijke stad Copacabana wil, en omgekeerd. Auto's en bussen worden hier op grote platte schuiten naar de overkant vervoerd in ruil voor een kleine vergoeding. Passagiers worden om veiligheidsredenen op aparte bootjes naar de andere zijde gebracht. Met een brug die de doorvoer van het verkeer zou kunnen vergemakkelijken, wordt nog geen haast gemaakt. De dorpjes aan weerszijden van de engte, San Pedro en San Pablo, handhaven liever de huidige situatie. Vanwege het oponthoud zijn de reizigers immers bereid om geld uit te geven aan de horeca en op de markten.

Vissoorten

In het meer komen vooral vijf soorten vis veel voor, waarvan er drie al oorspronkelijk hun habitat daar hadden en twee later werden geïmporteerd. Eén van die twee vissoorten is de *pejerrey*, die uit Argentinië afkomstig is en werd uitgezet in het Lago Poopó, dat een stuk zuidelijker ligt. Vanuit dit

KIKKERS VAN HET TITICACAMEER

Jacques Cousteau, de Franse ontdekkingsreiziger en onderzoeker, heeft zich naast studies naar de vissen in het Titicacameer ook verdiept in de kikkers die hij daar aantrof (de *Telmatobius culeus*). Mede dankzij hem weten we hier tegenwoordig wat meer van. Die kikkers zijn enorm van afmeting en hun aantal in het meer loopt waarschijnlijk in de miljarden. Ze leven op grote diepte, want bijzonder genoeg zijn dit geen amfibieën, maar complete waterdieren. Dit zou verband houden met een vrij uniek evolutionair proces. Verondersteld wordt dat het Titicacameer miljoenen jaren geleden veel lager lag en nog een directe verbinding had met de zee, en dat de kikkers rondom het meer leefden. Door een botsing van tektonische platen daar zou het meer in betrekkelijk korte tijd tot op grote hoogte omhoog zijn gestuwd, waarna de kikkers tot een soort vissen evolueerden. In de buitenlucht konden ze namelijk niet goed overleven, vanwege het lage zuurstofgehalte op die hoogte en de hoge dosis zonnestraling. De aanpassing van de kikkers aan een leven onder water zit in een huidoppervlak dat veel groter is dan het lichaamsoppervlak, dus een huid die los om het lijf hangt. Daardoor wordt het zuurstofopnemend vermogen vergroot en kan de kikker onder water overleven.

De kikkers hebben lange tijd bescherming genoten, omdat de kustbewoners ze als heilig beschouwden. Maar tegenwoordig staan bij steeds meer restaurants rond het meer kikkers op het menu.

meer zwom de vis naar het Titicacameer. Niet zo'n gelukkige situatie, want de pejerrey is vrij groot en eet veel andere vissen op.

De andere vissoort is de *trucha* (forel), die uit Noord-Amerika afkomstig is. Oorspronkelijk werden de forellen in kwekerijen langs de kust gehouden, maar verschillende wisten naar het meer te ontsnappen en zich daar uit te breiden. Een probleem daarbij was dat de forel een overdraagbaar en dodelijk virus bij zich bleek te dragen, waarmee andere vissen besmet werden. In 1977 heeft de Franse ontdekkingsreiziger Jacques Cousteau daar onderzoek naar gedaan en een manier gevonden om het virus te elimineren. Maar veel leed was al geschied, en het meer bevat momenteel niet erg veel vis meer. Overigens was Cousteau eigenlijk in het Titicacameer op zoek naar Atlantis dat daar onder water zou liggen, maar dat heeft hij nooit gevonden.

COPACABANA

Copacabana, direct aan het Titicacameer, vormt de belangrijkste Boliviaanse stad uit de regio. Dat heeft niet zozeer te maken met het inwonersaantal van rond 6000, als wel met de religieuze rol die de stad van oudsher altijd voor de regio gespeeld heeft.

Uitzicht op Copacabana aan de baai.

De stad ligt op een hoogte van ongeveer 3840 m, de afstand tot La Paz bedraagt 155 km. Met de bus is dat een tocht van ongeveer drieënhalf uur, inclusief de oversteek per boot over de engte van Tiquina. Copacabana ligt aan een prachtige baai aan de zuidkant van het meer, ingeklemd tussen twee heuvels.

Kathedraal

De religieuze rol van de stad wordt zichtbaar in de enorme witte kathedraal in het centrum van de stad. Dit indrukwekkende bouwwerk beschikt over verschillende Moorse elementen, zoals de dakkoepels en de gekleurde tegelrandjes. De kerk is gebouwd nadat een kleinzoon van de Inca Francisco Yupanqui in 1580 in een droom een verschijning van Maria boven het meer gezien had (van deze legende zijn overigens verschillende versies). Dit was voor hem de aanleiding om een kerk te bouwen, die gewijd zou zijn aan de Maagd Maria. Francisco Yupanqui reisde naar Potosí om beeldhouwen te leren en vervaardigde hoogstpersoonlijk een zwarte Virgen de Candelaria, die nog steeds boven het altaar te bewonderen is. Het beeld is gemaakt van *maguey*, een stevige cactussoort die de basis van meer religieuze beeldhouwwerken vormt.

Aanvankelijk werd het beeld in een kapel geplaatst. Die kapel werd door de Spanjaarden uitgebouwd tot een basiliek. De huidige basiliek werd pas